

6. Цивільний кодекс України від 2004 р.
7. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003.
8. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ.
9. Перелік документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: Постанова КМ від 29.06.1999 р.
10. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Затв. наказом МЮ України від 03.03.2004 р. № 20/5.
11. Положення про порядок надання Фондом державного майна України дозволу на заставу державного майна: Наказ ФДМ України від 04.06.1996 р.
12. Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) по реалізації заставленого майна: Постанова КМ України від 22.12.1997 р. (із змін.).

УДК 347.772(477)

Ю.Л. Бошицький

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Право на географічне зазначення є відносно новим цивільно-правовим інститутутом, який перебуває в Україні у стадії становлення. У багатьох зарубіжних розвинутих країнах він існує давно й успішно сприяє функціям ринкової економіки. Ще у 1883 р. Паризька Конвенція про охорону промислової власності включила найменування місця походження товарів до об'єктів промислової власності й надала їм свою юрисдикцію.

У нашій країні правове регулювання відносин, пов'язаних із географічним зазначенням місця походження товарів, передбачено ЦКУ (Глава 45. «Право інтелектуальної власності на географічне зазначення») та спеціальним Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Коло питань щодо даної сфери відносин регулюються також Законами України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», «Про захист прав споживачів», «Про рекламу» тощо.

Незважаючи на певні термінологічні розбіжності, у Кодексі використовується термін «географічне зазначення» (ст. 501), а в Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» – «зазначення походження товару» (ст. 6). Під географічним зазначенням походження товару слід розуміти назву країни, населеного пункту, місцевості чи іншого географічного об'єкта, яка використовується для позначення товару, особливі властивості якого виключно чи головним чином визначаються характерними для даного географічного об'єкта природними чи людськими факторами або тими й іншими факторами одночасно.

Термінологічні проблеми характерні також і для законодавства інших країн, тому сьогодні ще не визначено єдиної термінології для зазначення місця походження товарів. У національних законодавствах використовується різна термінологія, яка переважно трактується по-різному. Це зумовило введення Світовою організацією торгівлі (СОТ) терміна – «indication of geographical origin» (позна-

чення географічного походження), з метою використання цього терміна в документах організації.

Цивільний кодекс, як основний акт цивільного законодавства, використовує термін «географічне зазначення», тому слід очікувати, що ближчим часом термінологія Кодексу буде внесена і в спеціальне законодавство.

Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару або послугами і межами географічного місця його походження, зафіксованими державною реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Неодмінними умовами правової охорони географічного зазначення є: наявність у товарі особливих властивостей, цінних з погляду споживача, які підвищують конкурентоздатність товару на ринку однорідних товарів, обумовленість цих властивостей виключно чи головним чином властивими даному, а не іншому географічному об'єкту природними (кліматичними, водяними, ґрунтовими тощо), людськими (навичками майстрів, уміннями виготовлювачів) факторами чи тими й іншими факторами одночасно.

Національне законодавство визначає просте зазначення походження товару і кваліфіковане зазначення походження товару. До першого належить будь-яке словесне чи зображувальне позначення, що прямо вказує на географічне місце походження товару. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації. Правова охорона простого зазначення походження товару полягає в недопущенні використання зазначень, що є неправдивими і вводять в оману споживачів щодо дійсного географічного місця походження товару. Кваліфіковане зазначення походження товару складається з двох об'єктів. Перший – це назва місця походження товару, тобто назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару з особливими властивостями, які зумовлені специфікою, природними умовами, людським фактором конкретного географічного місця. Другий – це географічне зазначення походження товару, тобто назва географічного місця, яка вживається як позначення в назві товару, що походить із цієї території, має певні якості, котрі зумовлені природними умовами, людським фактором або їх поєднанням. Прикладами національних географічних зазначень можуть служити позначення типу «Коньяк Закарпатський» (зазначена область походження) чи «Миргородська», «Свалївська», «Трускавецька» (якість даної лікувальної мінеральної води обумовлена природними факторами населеного пункту).

Законодавством визначено, що суб'єктами права на географічне зазначення є виробники товарів, асоціації споживачів. Права, які вони отримують на географічне зазначення, стосуються як прав на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням, так і прав на використання географічного зазначення, прав перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, у тому числі забороняти таке використання.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати, наступної за датою державної реєстрації, і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням. Безстрокова реєстрація найменування місця походження товару виробляється

за заявкою одного чи декількох юридичних або фізичних осіб, поданою в Держдепартамент інтелектуальної власності. Якщо найменування вже зареєстроване, будь-яка особа, що перебуває в тому самому географічному об'єкті, що і перший заявник, і виробляє товар з тими самими властивостями, може подати в Держдепартамент інтелектуальної власності заявку на надання їй права користування зареєстрованим найменуванням.

Заявка повинна стосуватися лише одного зазначення походження товару. За дорученням заявника заявка може бути подана через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Під час експертизи заявки здійснюється перевірка зазначення стосовно видових назв, внесених до Переліку видових назв товарів. Даний перелік видових назв товарів формується Держдепартаментом інтелектуальної власності на підставі Положення про перелік видових назв товарів, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Якщо експертиза визначить, що заявка відповідає необхідним вимогам, відомості про заявку публікуються в офіційному бюлетені Держдепартаменту інтелектуальної власності. Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дня реєстрації зазначення походження товару. Також він має право оскаржити рішення Держдепартаменту інтелектуальної власності стосовно заявки до суду. Свідоцтво про реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару видається протягом місяця від дати реєстрації цього зазначення або від дати внесення до Реєстру відомостей щодо осіб, яким надано право на використання раніше зареєстрованого цього кваліфікованого зазначення походження товару за умови сплати державного мита в розмірі та порядку, визначених законодавством. Свідоцтво, що посвідчує реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, діє протягом 10 років від дати подання заявки. За заявою власника термін дії може бути продовжений щоразу на 10 років за умови подання висновку компетентного органу про те, що власник свідчення перебуває в даному географічному об'єкті й робить товар із зазначеними у свідченні властивостями.

Українське географічне зазначення походження товару може бути також зареєстроване в інших країнах, чиє законодавство передбачає таку реєстрацію. Однак обов'язковою умовою іноземної реєстрації є попередня реєстрація й одержання права користування найменуванням місця походження товару в Україні. Користаючись своїм правом, власник свідоцтва може поміщати охоронюване географічне зазначення на товарі, упаковці, рекламі, проспектах, рахунках, бланках і іншій документації, зв'язаній з введенням товару в господарський обіг. Власник свідоцтва має право також проставляти поруч з охоронюваним найменуванням попереджувальне маркірування, що свідчить про наявність його державної реєстрації.

Право використання найменування географічного об'єкта не передається за договором. Власник свідоцтва не має права продати його або видати на нього ліцензію. Всі бажачі скористатися зареєстрованим найменуванням місця походження товару зобов'язані звернутися безпосередньо в Держдепартамент інтелек-

туальної власності, підтвердити особливі властивості їхніх товарів і одержати на своє ім'я свідоцтво на право користування даним найменуванням.

За незаконне використання зазначення походження товару встановлена цивільна і кримінальна відповідальність. Міра відповідальності застосовується до осіб, які протиправно використовують як зареєстроване зазначення походження товару, так і подібне до них позначення для однорідних товарів. Порухення може виражатися, наприклад, у виготовленні, застосуванні, пропозиції до продажу, продажу, іншому введенні в господарський обіг позначеного ім'я товару. Як порушення прав власника свідоцтва на зазначення походження товару, кваліфікується несанкціоноване застосування однорідних товарів позначення.

Специфічною формою порушення найменувань географічних об'єктів є застосування зареєстрованого найменування в перекладі на інші мови. Порушенням вважається використання зареєстрованого найменування у сполученні з такими вираженнями, як «рід», «тип», «імітація» тощо, а також застосування подібного позначення, здатного ввести споживачів в оману щодо місця походження й особливих властивостей товару. Прикладом одного з подібних порушень може служити використання на пляшках з мінеральною водою наклейок «типу «Лужанська-7», «Єсентуки-17» тощо. Порушенням прав на використання географічного зазначення походження товару є використання неправдивого зазначення або такого зазначення, що вводить споживача в оману щодо справжнього місця походження товару.

Будь-яке посягання на права власника свідоцтва на використання зареєстрованого кваліфікованого географічного зазначення походження товару тягне за собою відповідальність. Порушенням вважаються використання зареєстрованого географічного зазначення особою, яка не має свідоцтва про право на його використання; використання зареєстрованого географічного зазначення товару, якщо цей товар не походить із зареєстрованого для цього зазначення географічного місця. Також порушенням є використання зареєстрованого кваліфікованого географічного зазначення походження товару або подібного до нього позначення для відмінних від описаних у Реєстрі однорідних товарів, якщо таке використання вводить в оману споживачів щодо походження товару та його особливих властивостей або інших характеристик, а також для неоднорідних товарів, якщо таке використання завдає шкоди репутації зареєстрованого зазначення або є неправомірним використанням його репутації; використання зареєстрованого кваліфікованого географічного зазначення походження товару як видової назви.

Не вважається порушенням прав власника свідоцтва використання зареєстрованого кваліфікованого географічного зазначення будь-якою особою, яка на законних підставах придбала позначений товар у власника свідоцтва і повторно вводить його в обіг; використання кваліфікованого зазначення особою, яка не має свідоцтва про право на його використання, але добросовісно його використовувала до дати реєстрації.

Порушення права на використання кваліфікованого географічного зазначення тягне за собою цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Власник свідоцтва на використання географічного зазначення має право вимагати від порушника: припинення дій, що порушують право або створюють загрозу порушення; вилучення з обігу товару з неправомірним використанням географічного зазначення; вилучення з товару чи його упаковки неправомірно нанесеного географічного зазначення, а при неможливості цього – знищення товару; відшкодування втрат, включаючи недержані доходи; відшкодування збитків у розмірі не більше ніж отриманий порушником прибуток; вжиття інших передбачених законами заходів, пов'язаних із захистом прав на географічне зазначення.

Власник свідоцтва має право звернутися до суду з позовом про припинення порушення та відшкодування завданої шкоди. Суди, відповідно до їхньої компетенції, розглядають спори про: правомірність реєстрації кваліфікованого географічного зазначення; незаконне використання кваліфікованого географічного зазначення; ввезення на митну територію України товарів, неправомірно маркованих кваліфікованим географічним зазначенням походження товару.

Відповідно до своєї компетенції, суди можуть приймати рішення як про вилучення з товару або його упаковки неправомірно нанесеного географічного зазначення, конфіскацію товару, неправомірно маркованого географічним зазначенням, вилучення з обігу товару, неправомірно маркованого географічним зазначенням, так і про відшкодування шкоди, що завдається особі, яка має право на використання кваліфікованого географічного зазначення, визнання кваліфікованого географічного зазначення товару видовою назвою або скасування раніше визнаної видової назви товару.

Підсумовуючи все викладене вище стосовно оптимізації правової охорони географічних зазначень, доцільно констатувати, що національне законодавство в цілому відповідає міжнародними вимогам, зокрема вимогам Європейського Союзу, та положенням Угоди ТРІПС. Однак слід зауважити, що Цивільний кодекс України визнає лише географічне зазначення об'єктом права інтелектуальної власності, тоді як за Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» кваліфікованими зазначеннями походження є географічне зазначення та назва місця походження товарів. Цивільний кодекс України не звужує поняття кваліфікованого зазначення походження товарів, однак, на нашу думку, доцільно було б надати нове визначення терміна «географічне зазначення», яке б відповідало визначенню ст. 22.1 Угоди ТРІПС. У такому разі це визначення включало б основні ознаки кваліфікованого зазначення походження товарів і також надавало б можливість зберегти поняття «назва місця походження товарів» як більш вузький підвид кваліфікованого зазначення походження товарів.

Не всі положення українського законодавства відповідають Угоді ТРІПС. Це стосується положення ст. 23(2) Угоди ТРІПС, яке забороняє реєстрацію торговельних марок, які містять або складаються з їх географічних зазначень, для вин та спиртних напоїв, якщо такі вина та спиртні напої не походять із місцевості, на яку вказує географічне зазначення, навіть якщо таке використання торговельних марок не вводить споживачів в оману щодо справжнього місця

походження вин та спиртних напоїв. Положення ст. 6(2) Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» ставлять необхідною умовою введення споживачів в оману для неможливості реєстрації товарних знаків, які містять або складаються з географічного зазначення, для товарів, які не походять із відповідної місцевості.

Доцільно зауважити, що вимогам ст. 23(3) Угоди ТРІПС відповідають положення ст. 7(6) Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Однак різницею між ст. 23(3) Угоди ТРІПС та наведеною статтею Закону України є те, що положення статті Угоди ТРІПС стосуються подолання конфлікту між омонімічними географічними зазначеннями для вин та спиртних напоїв, які походять із різних країн, тоді як положення статті Закону України стосується омонімічних українських географічних зазначень для всіх видів товарів. Це питання також повинно бути вирішено в законодавстві України щодо географічних зазначень. Що стосується вдосконалення чинного національного законодавства в цій сфері, то його слід привести у відповідність до вимог ст. 24(5) Угоди ТРІПС. Ця стаття забезпечує непорушність прав власника торговельної марки, аналогічної або схожої на географічне зазначення, якщо право на таку марку було набуто законним шляхом до вступу положень Угоди ТРІПС у дію у відповідній країні або до реєстрації такого географічного зазначення в країні походження. Відповідно до ст. 14(7) Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», реєстрація географічного зазначення, аналогічного або схожого на товарний знак, має своїм наслідком анулювання реєстрації такого знаку, якщо його власник не має права на використання аналогічного або схожого географічного зазначення. У цьому аспекті українське законодавство потребує зміни.

Вітчизняне законодавство не містить положення, аналогічного вимогам ст. 24(8) Угоди ТРІПС, відповідно до якої використання особою свого імені або імені свого посередника в торгівлі має бути заборонено, якщо таке використання вводить споживачів в оману щодо справжнього місця походження товару. Тому вважаємо, що українське законодавство потрібно доповнити таким принципом вирішення конфлікту між комерційним найменуванням та географічним зазначенням.

Необхідно також передбачити в законодавстві певні критерії щодо встановлення відповідних характеристик, якості відповідних товарів та критерії встановлення зв'язку між певними характеристиками, якістю товарів та їх географічним походженням. На законодавчому рівні слід врегулювати порядок державної реєстрації прав на торговельну марку та географічне зазначення, порядок державної реєстрації договорів щодо розпорядження правами на торговельну марку.

Не претендуючи на безперечність своїх зауважень та пропозицій, можна з впевненістю вважати, що багато з проблем, які сьогодні існують в аналізованій сфері, могли би бути врегульовані в результаті розробки та прийняття єдиного комплексного Закону України «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування», розробка якого вже почалася.

Однак доля цього законопроекту невідома. Тому сподіваючись на доопрацювання та прийняття зазначеного законопроекту, запропоновані нами висновки та пропозиції можуть бути корисними законодавцям при підготовці змін до чинного законодавства України, що стосується комерційних позначень. Деякі пропозиції можуть бути корисними і для суддів у процесі розгляду відповідних справ у сфері інтелектуальної власності. Сподіваємося також, що викладене вище буде корисним і науковцям-правознавцям при розробці теоретичних аспектів правової охорони цих особливо важливих для економіки країни об'єктів права інтелектуальної власності.

УДК 347.5

Н.Ю. Голубєва

РОЗМЕЖУВАННЯ КОНКУРСУ ЯК РІЗНОВИДУ ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ ВИНАГОРОДИ ТА КОНКУРСУ ЯК СПОСОБУ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ

Термін «конкурс» у цивільному праві зустрічається в різних значеннях, та і взагалі в праві цей термін достатньо поширений, але в правозастосуванні завжди точно необхідно усвідомлювати, що слід розуміти під тим чи іншим терміном. Для з'ясування цього питання і проведено подальше дослідження.

У нормативних актах прямого визначення конкурсу не міститься. У ЦК України про конкурс говориться достатньо детально тільки в одному випадку: у ст.ст. 1150-1157 ЦК України як про публічний конкурс – різновид публічної обіцянки винагороди (тобто конкурс як інститут, що регулює видачу винагороди за краще виконання роботи або досягнення інших результатів).

Конкурс у загальноприйнятому розумінні (від лат. *concurrs*) – змагання, конкуренція, що мають за мету виділити кращих, найкращих з числа його учасників; участь у змаганні за нагороду, місце, звання [1].

Тому до нього звертаються щоразу, коли необхідно одержати кращий з числа можливих результат. Але за своїм конкретним змістом та особливостями правового регулювання конкурс має видові розбіжності і проводиться для юридичного вираження різних відносин, у зв'язку з чим виникає необхідність розмежування з ними конкурсу як різновиду цивільно-правових зобов'язань, що виникають із односторонніх дій.

Наприклад, конкурси проводяться у вищих та середніх навчальних закладах серед осіб, які склали вступні іспити при зарахуванні на перший курс.

Конкурсні правовідносини виникають у сфері трудових відносин і регулюються нормами трудового законодавства, зокрема відносини з підбору кадрів за конкурсом.

Широке використання отримав конкурс при проведенні заміщення вакантної посади державного службовця, що регулюється Законом України «Про державну службу» [2], Положенням про порядок проведення конкурсу на заміщення